

GRØNLANDS KIRKE I DAG

Af biskop *W. Westergård Madsen*

Det kan ikke anses for unaturligt lejlighedsvis at afkræve Grønlands biskop en redegørelse for, hvordan han ser på Grønlands kirkes situation.

Men et par vanskeligheder er der unægtelig ved det, for det første, at den geografiske afstand gør, at næsten alt, hvad man ved at gøre rede for, beror på andenhånds viden, og for det andet, at de personlige indtryk naturligvis er præget af det ekstraordinære. De få besøg med mange samtaler og de mange festlige oplevelser kan næsten ikke undgå at kaste et rosenrødt søndagsskær over hverdagens problematik og derved friste til vel megen optimisme. De, der ved mere, må så alt efter temperament lægge til eller trække fra. På den anden side er en vis afstand af værdi ved vurderingen af en ting. Når jeg betænker de mange temperamentsfyldte enkeltberetninger, som er kommet mig for øre, om begyndende afstand mellem kirke og folk, om kirkens stagnering i forhold til den øvrige rivende udvikling i det grønlandske folk, om kirkens manglende evne til at følge med i udviklingen, om andre kirkesamfunds intensive arbejde på folkekirkens bekostning, om de store moralske brist, om materialismens stadig stigende indflydelse, begunstiget af den almindelige næsegruse begejstring for effektivitet, øget produktion og dermed følgende mindre respekt for helligdagens betydning, erhvervelse af nye livsgoder, pengerigeligheden, voksende levestandard etc., om rådløshed og rådvildhed, der gør mennesker mindre modstandsdygtige over for nemme stimulanser, om danskernes dårlige eksempel, om manglende ansvarsbevidsthed og svigtende familieansvarsfølelse. — —

Når jeg betænker alt dette og meget mere — og denne opregning tilsigter ingen fuldstændighed — som kommer mig for øre — så ville det være urimeligt ikke at erkende de sandhedselementer, der er i alt det fremførte, og der kan ikke være noget ønske om at bagatellisere, så sandt som de ikke sjældent hænger sammen med ængstelig spørgen om det grønlandske folks fremtid.

Det samler sig altså bl. a. i en kritik af den grønlandske kirke, selv om man naturligvis er klar over andres ansvarlighed også. Kirken er for passiv, for selvbeskuende og selvopgivende, som om slaget allerede er tabt, og den danske moderkirke har her sin store skyld, den har svigtet sin grønlandske datter. Den ændrede situation er ikke erkendt, og derfor er der intet nyt initiativ. Kirken gør ikke noget.

Der er al mulig grund til at høre opmærksomt på disse kritiske røster, men der er også nogle replicerende bemærkninger, der må anføres.

1. Det må anses for en markant kendsgerning, at *gudstjenestebesøget siden nyordningen i Grønland har været dalende i hvert fald i byerne*, hvor fremtiden i Grønland vel kommer til at ligge. Denne nedgang må naturligvis vække bekymring både kirkeligt og folkeligt i videste forstand, så sandt som det vil have afgørende betydning, at der i det vældige opbrud, der finder sted i disse år, og som stiller overvældende krav til et folks tilpasningsevne, og som vitterligt har betydet megen rodløshed, dog er noget, der folkeligt og menneskeligt er rodfæstet i folkets hidtidige erfaring.

Det mindsker vel ikke bekymringen, at der er adskilligt, der gør denne udvikling forståelig, men at gøre opmærksom på et og andet, kan måske have betydning for fremtidige overvejelser.

For det første, *kirkerne er mange steder for små* til de stærkt voksende byer. Når man ved, at menigheden i Egedesminde gennem år har måttet regne med, at der altid var en del, der ved de almindelige gudstjenester måtte stå op i våbenhuset eller følge gudstjenesten udefra, så glæder man sig over, at Egedesminde i fjor fik sin nye større kirke og tilbageholder sine sure bemærkninger over det urimelige i, at der skulle gå så lang tid, inden menighedens glæde blev realiseret. Men man gør sig sine tanker om, hvor let sådanne forhold kunne betyde ændrede livsvaner hos mennesker, og man forstår også alvoren i, at en anden præst et andet sted kan blive mødt med en bemærkning om, at „når der ikke kan blive plads til os i vor egen kirke, så kan vi jo gå til adventisterne og pinsevennerne“; og hvor disse muligheder ikke geografisk er for hånden, bliver konsekvensen: „så kan vi jo blive hjemme.“

Hermed er allerede antydnet, at emnet „svigtende kirkegang“ har et helt andet perspektiv end under vore forhold hernede. *Grønlands folk er stadig et kirkesøgende folk*, som det øvrige danske folk har umådelig meget at lære af. Det er betegnende, at da man fornyligt hernede i et administrativt planlægningsprogram for kirkebyggeri mente at kunne regne med, at kirker i de grønlandske byer skulle kunne rumme plads til 10 % af befolkningen (man sammenligne, at der i hovedstaden er 1 siddeplads i kirkerne for hver 17 indbyggere og i omegnskommunerne 1 for hver 35 indbyggere), så var det et program, man absolut ikke kunne finde acceptabelt i Grønland.

Og så er der her kun tale om kirkegangen i byerne, på udstederne er det helt andre tal, der må regnes med.

For det andet må man tage *byernes voksende udbredelse* i betragtning. I Godthåb f. eks. bliver det mere og mere føleligt, at efterhånden som folk flytter ud i den sydlige del af byen – og her bor jo efterhånden langt de fleste – ses ellers trofaste

*Holsteinsborg kirke ligger nogenlunde centralt i byen.
Til venstre i billedet ses den gamle kirke, som for mange år siden blev for lille.*

kirkegængere sjældnere og sjældnere i kirken. Der bliver for langt at gå. De nye kvarterer må have deres egen kirke.

For det tredje er der grund til at anføre *det omfattende søndagsarbejde*. Når en præst f. eks. måtte opleve på et større udsted, at en konfirmationsgudstjeneste var besøgt af 20 mennesker, fordi fiskeindhandlingen fandt sted på den tid, så forstår man, at helligdagslovgivningen eller gudstjenestefreden kan være et brændende pro-

blem, der må finde en radikal løsning, selvom det skal indrømmes, at det ikke er gjort med et administrativt pennestrøg. Det er hele den voldsomme erhvervsinmæssige udvikling med dens omfattende investering og den deraf følgende tvungne udnyttelse af tid, menneskemateriale og redskaber, der i store dele af året frister til at betragte helligdagen som et uproduktivt fremmedelement.

Og endelig for det fjerde: *kirken er ikke længere som tidligere den eneste kulturfaktor*, men radio, presse, film, bøger, foreninger, sport o.s.v. er kommet med ind i billedet som faktorer, der giver grønlænderne de oplevelser, der er med til at fylde deres menneskeliv. Dette kan man naturligvis ikke beklage, det moderne grønlandske samfundsliv er på godt og ondt langt mere rigt og nuanceret, end det gamle var; men man kan i hvert fald ikke undre sig over, at hos nogle har deres beskedne religiøse behov fundet dækning i andre interesser, men må konstatere, at deres religiøse interesse måske nok så meget var udtryk for et menneskeligt tomrum, som man betvivler i det lange løb lader sig fylde af disse andre faktorer. Så meget om kirkegangen.

2. Det kan næppe heller benægtes, at *kirken har været et af de områder, der har forholdt sig mest konstant under nyordningen*. Reaktionært vil nogle sige. Der er ikke sket noget. Den bliver ved, som den altid har gjort.

Lidt groft sagt: kirken skulle helt anderledes have været med i konkurrencen, f. eks. med henblik på de andre kirker, der ellers let stjæler show'et. Den skulle helt anderledes gribe ind over for umoraliteten, drikkeriet, verdsliggørelsen, mere levende tage fat på de sociale problemer.

Og på disse og andre punkter skulle kirken hernede helt anderledes have rakt Grønland en hjælpende hånd.

Også over for disse kritiske røster er der grund til både at lytte opmærksomt og at komme med et par replicerende bemærkninger.

For det første er der grund til at gøre opmærksom på, at *kirken i Grønland fremfor noget område ved nyordningen havde fundet sin form*. Det hedder med rette i Grønlandskommissionens betænkning af 1950: „Med sine gamle traditioner og sin opbygning gennem lange tidsrum har den grønlandske kirke – i modsætning til nyere institutioner i landet – for længst fundet frem til de former, hvorunder den kan virke, og kommissionen finder det derfor uforment at fremsætte forslag om afgørende ændringer i kirkens organisation eller virkeformer“ (Bd. 3, side 39).

Der lægges måske her vel meget vægt på traditionen, men det rigtige er, at i hele den udvikling i Grønland frem mod at være en moderne integrerende del af det danske rige – og denne udvikling begyndte jo ikke i 50'erne – indtog *kirken en særstilling* i retning af at indpasse sin opgave til de krav, som udviklingen stillede, fremfor alt ved *sin tidlige inddragen af lokal arbejdskraft*, som man havde mod til at give

Altartavlen i Thule kirke malet af Ernst Hansen.

Kristus sidder på Thule-fjeldet med en lille eskimopige på skødet og en eskimodreng ved hånden. Da maleren mente at have fuldendt billedet, havde Kristusskikkelsen nøgne fødder, men eskimoerne sendte en lille deputation til ham og bad om, at Kristus måtte få strømper og sko på, for ingen eskimo ville være så ugæstfri at lade Kristus sidde og fryse på Thule-fjeldet. Som det ses efterkom maleren eskimoernes ønske.

ansvar og udsyn til at opdrage til dette ansvar. Dette lå i selve evangeliets væsen, som ikke var ekspansion af en kultur, men viderebringelse af et budskab, der skulle høres og modtages og derefter atter bringes videre. Det måtte derfor skabe sig medarbejdere. Også på andre områder kan denne særstilling påvises.

På en måde har det været dette betydelige forspring, som kirken havde, den moderne udvikling skulle indhente. Man kan derfor ikke undre sig over, at det var andre områder, der tiltrak sig opmærksomheden. Nogle vil antagelig mene, at kirken fortsat skulle have distanceret sig ved en videre udvikling. Jeg er ikke sikker på, det er rigtigt, for dernæst er det et spørgsmål, om det ikke *netop har været* *kirken* *opgave i disse nybruds-år med deres spændinger, rådvildhed og usikkerhed at være det kontinuerlige, det, der forbandt til det gamle, fortrolige og gav bevidstheden*

om, at der var noget, der stod fast. Dette er til enhver tid en betydningsfuld opgave. Det ser ikke altid lige spændende ud. Det er det, der ramler, der laver støj, og det er de nye kviste, der forandrer husets udseende, men det er livet, der tæller.

Det er dog værd at overveje, om ikke kirken havde forfejlet sin opgave i disse år, hvis den nervøst og ambitiøst havde kastet sig ud i alle slags eksperimenter og forsøg med nye arbejdsformer og derved netop ikke havde fået lov til at være det faste holdepunkt i en broget omskiftelighed. Det er min overbevisning, at den grønlandske befolkning stort set har været overordentlig taknemmelig for, at dens kirke ikke forhastede sig med nye idéer; det er ikke reaktion, men et livsbehov i en tid, hvor man var ved at blive fremmed i sit eget land eller skulle haste foran sig selv for at kunne følge med. En kirke skal ikke være konkurrencedygtig, men til tjeneste.

Så vil De altså mene, hører jeg Dem sige, at alt i den grønlandske kirke stort set er, som det skal være.

Og jeg må svare Dem: Nej, det vil jeg ikke mene. Jeg vil tværtimod på grundlag af denne analyse med dens kritik og dens replikker prøve at vise Dem, *hvilke store opgaver, vi står overfor*, og jeg deler det i de opgaver, vi skal møde på det administrative plan, og opgaverne på det kirkelige plan.

Lad os tage det sidste først.

De opgaver, der foreligger *på det kirkelige plan*, vil jeg samle under *etiketten: dygtiggørelse og ansvar*.

For det første drejer det sig om *det grønlandske kristne lægfolk*; med henblik på dette emne er den betydningsfuldeste begivenhed fra de seneste år anordningen af 1962 om menighedsrepræsentation, som siger, at på ethvert sted i Grønland, hvor der er gudstjenestelokale, kan der vælges menighedsrepræsentanter.

Det kan kun kaldes en begyndelse til en myndiggørelse af den grønlandske menighed. Vi har i de seneste måneder hernede haft en ret ivrig diskussion om de beføjelser, der tillægges de danske menighedsråd, og som mange mener bør udvides betydeligt. Den grønlandske menighedsrepræsentation har langt snævrere beføjelser. Alligevel blev den nye institution mødt med megen forventning, hvilket bl. a. gav sig udtryk i en livlig valgdeltagelse. Hvad dette kan komme til at betyde, er det vanskeligt at vurdere på nuværende tidspunkt. Hvor der har været store opgaver som opførelsen af den nye kirke i Egedesminde og tilrettelæggelse af større kirkejubilæer, har der været en både ivrig og værdifuld deltagelse fra repræsentanternes side, ligesom de andre steder har taget initiativ til og medvirket ved tværgående kirkeligt oplysningsarbejde.

Det vil være et af de spørgsmål, der bliver forhandlet ved sommerens præstekonvent, hvilke kirkelige arbejdsområder der naturligt kan henlægges til menigheds-

Kirken i Julianehåb har i mange år været for lille til den stærkt voksende by.

repræsentanterne, og det vil efter min mening være af den største betydning for fremtiden, at det lykkes at engagere dygtige kristne i ægte ansvar for deres kirke og det samfund, der omgiver dem.

Det vil kræve megen omtanke og tålmodighed, for det er vigtigt, at det bliver ægte engagement, ikke et mønster, man skal leve op til eller presses ind i, men opgaver, man bliver ført frem til ved beskæftigelse med problemerne og stadige samtaler om dem. Der påhviler her kirkens tjenestemænd et stort ansvar til at være åbne og lydhøre og til at give sig tid til at være til rådighed ikke bare i byerne, men også på udstederne.

Der kan i denne forbindelse være grund til at anføre to parenteser, for det første en sammenligning med den gamle „samfundsbevægelse“ (peqatigîngniat), der fra 1908 bredte sig langs vestkysten, og som i en tidligere nybrudstid kom til at betyde en kristelig, folkelig og kulturel vækkelse af stor værdi. Den synes vel nu ofte stivnet, men den viser, at det ikke er forgæves at kalde på det grønlandske kristne lægfolks ansvar, hvad bl. a. også Blå-kors bevægelsen er et vidnesbyrd om.

Og dernæst er der her særlig grund til at kalde på den danske kirkes medansvar. Den grønlandske Kirkesag har i en årrække haft sit hovedansvar i udsendelsen af oplysende kirkelig litteratur, med udsendelsen af menighedsbladet til samtlige grøn-

landske hjem som første opgave. Nye opgaver må netop være *medansvar* sammen med den grønlandske kirke, hvis initiativ det må være at pege på opgaverne, hvad enten disse måtte være af diakonal, social art, som uddannelse af diakoner eller diakonisser til hjælp f. eks. i det påtrængende spørgsmål om fritidsbeskæftigelse, eller det måtte dreje sig om menighedssamlende initiativ. Det vil være en ren fornøjelse, om den grønlandske kirke eventuelt gennem sin menighedsrepræsentation vil stille krav til Den grønlandske Kirkesags medvirken i den kommende tid. Det vil næppe være alle krav, der kan honoreres, men det vil inspirere til nyt initiativ og ægte medansvar.

Det andet drejer sig om *kirkens medarbejdere: præster og kateketer*, hvor kirken langt mere intenst i de kommende år må arbejde med rekruttering og dygtiggørelse af sine medarbejdere, både som forberedelse og videreuddannelse.

Den grønlandske kateketordning er en enestående institution i den kristne kirkes struktur. Hvad kateketerne har betydet gennem Grønlands udviklingshistorie er simpelthen ikke til at måle. Med al skyldig respekt for den meget større stab af langt bedre uddannede lærere, som i dag tjener i den grønlandske skole, er det betimeligt at synge de grønlandske kateketer en lovsang både dem, der var, og dem, der er. Hvad havde der været at bygge på kulturelt, hvis ikke disse mænd trods en ofte beskeden uddannelse og trods de fejl, der ellers måtte kunne påpeges, trofast i deres folks midte havde forberedt den nye tid. Og i kirkens struktur må vi besinde os på deres fremtid. Hvordan deres fremtid vil være i skolens tjeneste, skal jeg ikke udtale mig om, men i kirkens tjeneste kan vi ikke undvære dem. En række af vore præster er rekrutteret fra denne kreds, deres jævne forkyndelse har været med til måske mere end noget andet at skabe folkets hengivenhed over for deres kirke. Problemerne med hensyn til ny tilgang synes uoverskuelige, men vi må gå i krig med dem. Og præsterne må i præstegældene, så langt de magter det, være vejledere og hjælpere for dem i deres kirkelige tjeneste. Det var en af de for kirken ikke så mange positive ting, man kunne pege på ved skolens adskillelse fra kirken, at præsterne derved fik mere tid til at betjene deres distrikt og derved være til hjælp for kateketerne. Det vil blive endnu mere nødvendigt i den kommende tid og vil sandsynligvis nødvendiggøre ansættelse af flere præster.

Jeg må nøjes med disse antydninger og gå over til det andet punkt: *Opgaverne på det administrative plan*, hvor den grønlandske kirkes overgang til kirkeministeriet pr. 1. januar 1966 naturligvis omfattes med megen spænding.

Det ville være uretfærdigt og urealistisk at vente, at nu bliver alt anderledes, for dels skal alt ikke være anderledes, og dels kommer vi ikke til at frigøre os fra pengenes tyranni, men der er ting, som vi venter, at administrationen vil have i energisk erindring.

*På udstedet Sarqaq er kirken kun lille,
men dog stor nok, fordi man også her mærker, at folk flytter fra udsted til by.*

Som det første melder naturligvis *kirkebyggeriet* sig. Der er næppe noget spørgsmål, der til stadighed har fyldt så meget på præstekonventets og på kontaktudvalgs-mødernes program. Gang på gang har et håb syntes at lyse, næret af ord, der dog tog sig ud som løfter, og gang på gang er det lille lys blafret ud. Jeg vil ikke trætte Dem med at dokumentere vore forhåbninger og vore skuffelser. Men blot som et eksempel anføre: I foråret 1965 måtte vi med rimelighed regne med, at kirkebyggeriet i Julianehåb ville blive påbegyndt i 1966, i Christianshåb 1967 og i Sukkertoppen 1968. Nu ligger det sådan, at Christianshåb forudsættes begyndt i 1967 og det næste byggeri udskudt til påbegyndelse i 1969.

Med al forståelse af byggesituationens vanskeligheder i Grønland og af de store krav, der stilles, fordrer disse stadige udskydelser unægtelig en englelig tålmodighed. Der må finde en tilbundsgående planlægning sted, som opstiller et program, der kan følges, og som yder den grønlandske kirke retfærdighed. Hvert år – bogstavelig talt hvert år – melder der sig nye kirkeopgaver i de voksende byer, og hvad resultatet vil blive ved den stadige udskyden, kan enhver se. Vi må tage fat på dette problem i Grønland lige så energisk og lige så radikalt, som vi synes at måtte tage det op her-nede. Og ligesom vi her stræber efter at finde nye udveje for kirkebyggeri, må vi gøre det dér. Den gentagne gange og på forskellige steder på Grønlands vestkyst ventile-

rede tanke om oprettelse af et *grønlandsk Kirkefond* vil sandsynligt fra en økonomisk synsvinkel kun kunne resultere i et beskedent foretagende, men som udtryk for grønlandsk kirkeligt medarbejde, indsats og meningstilkendegivelse rummer det så mange værdifulde synspunkter, der må kunne være retningsgivende for de administrative myndigheder.

Det andet spørgsmål er *den grønlandske kirkes placering i det moderne Grønland*. Det er både spørgsmålet om kirken som administrativ enhed inden for Københavns stift; afstanden gør en fastere ordning særdeles ønskelig, og et forslag til oprettelse af Grønlands Kirkenævn vil være blandt de ting, der snarest må tages stilling til. Og det er spørgsmålet om den økonomiske placering af kirkens tjenestemænd i forhold til de øvrige administrationsgrene. Dette kan synes mindre betydningsfuldt i forhold til de store livsvigtige spørgsmål om den grønlandske kirkes fremtid. Men dertil hører et rimeligt hensyn til de mænd, man lægger byrderne på. Det må f. eks. anses som en mærkesag, at kirkens øverste embedsmand placeres på linie med de øvrige administrationsgrenes øverste ledere. Kirken er en af de mest følsomme administrationsgrene i Grønland, fordi befolkningens holdning til kirken i så udpræget grad må karakteriseres som hengivenhed og medleven. En udskyden eller tilsidesættelse vil let på nuværende tidspunkt kunne udløse en reaktion, der er vanskelig at overse, og vil i hvert fald føles som en uretfærdighed ikke blot blandt kirkens embedsmænd, men også i meget vide kredse.

Den grønlandske kirkes fremtid rummer mange spændingsmomenter, men dens rige muligheder gør et intensivt arbejde i Grønland og det øvrige Danmark meningsfyldt.